

UDK 37

**INTERNATIONAL
JOURNAL**

ISSN 2545 - 4439
ISSN 1857 - 923X

Institute of Knowledge Management

KNOWLEDGE

Scientific papers

SOCIAL SCIENCES

Vol. 22.2

KIJ

Vol. 22

No. 2

pp. 325 - 638

Skopje 2018

Global Impact & Quality Factor 1.322 (2016) <http://globalimpactfactor.com/knowledge-international-journal/>

KNOWLEDGE

KNOWLEDGE - INTERNATIONAL JOURNAL
SCIENTIFIC PAPERS
VOL 22.2

Promoted in Vrnjacka Banja, Serbia

16-18.03.2018

KNOWLEDGE – International Journal

Vol. 22.2

Vrnjacka Banja, Serbia, March, 2018

INSTITUTE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT

SKOPJE, MACEDONIA

KNOWLEDGE

International Journal Scientific papers Vol. 22.2

EDITORIAL BOARD

Vlado Kambovski PhD, Robert Dimitrovski PhD, Siniša Zarić PhD, Maria Kavdanska PhD, Venelin Terziev PhD, Mirjana Borota – Popovska PhD, Cezar Birzea PhD, Ljubomir Kekenovski PhD, Aleksandar Nikolovski PhD, Ivo Zupanovic, PhD, Savo Ashtalkoski PhD, Svetlana Trajković PhD, Zivota Radosavljević PhD, Lasta Spasovski PhD, Mersad Mujevic PhD, Milenko Dzeletovic PhD, Margarita Koleva PhD, Nonka Mateva PhD, Rositsa Chobanova PhD, Predrag Trajković PhD, Dzulijana Tomovska PhD, Nedzat Koraljić PhD, Nebojsa Pavlović PhD, Nikolina Ognenska PhD, Lisen Bashkurti PhD, Trajce Dojcinovski PhD, Jana Merdzanova PhD, Zoran Srzentić PhD, Nikolai Sashkov Cankov PhD, Marija Kostic PhD

Print: GRAFOPROM – Bitola

Editor: IKM – Skopje

For editor

Robert Dimitrovski, PhD

KNOWLEDGE

International Journal Scientific Papers Vol. 22.2

ISSN 1857-923X for e - version

ISSN 2545-4439 for printed version

SCIENTIFIC COMMITTEE

President: Academician Prof. Vlado Kambovski, PhD

Vice president: Prof. Robert Dimitrovski PhD, Institute of Knowledge Management - Skopje (Macedonia)

Members:

- Prof. Aleksandar Nikolovski PhD, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Aleksandar Korablev PhD, Dean, Faculty for economy and management, Saint Petersburg State Forest Technical University, Saint Petersburg (Russian Federation)
- Prof. Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Antoanela Hristova PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Anita Trajkovska PhD, Rochester University (USA)
- Prof. Anka Trajkovska-Petkoska PhD, UKLO, Faculty of technology and technical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Alisabri Sabani PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Ahmad Zakeri PhD, University of Wolver Hampton, (United Kingdom)
- Prof. Ana Dzumalieva PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Branko Sotirov PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Prof. Branko Boshkovic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
- Prof. Branimir Kampl PhD, Institute SANO, Zagreb (Croatia)
- Prof. Baki Koleci PhD, University Hadzi Zeka, Peja (Kosovo)
- Prof. Branislav Simonovic PhD, Faculty of Law, Kragujevac (Serbia)
- Prof. Bistra Angelovska, Faculty of Medicine, University “Goce Delcev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Cezar Birzea, PhD, National School for Political and Administrative Studies, Bucharest (Romania)
- Prof. Cvetko Andreevski, Dean, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Drago Cvijanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Dusan Ristic, PhD Emeritus, College of professional studies in Management and Business Communication, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Dimitar Radev, PhD, Rector, University of Telecommunications and Post, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Daniela Todorova PhD, Rector of “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Dragan Kokovic PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Dragan Marinkovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Daniela Ivanova Popova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Dzulijana Tomovska, PhD, Dean, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)
- Prof. Emilija Djikić Jovanović, PhD, High School of Arts and Technology, Leskovac (Serbia)
- Prof. Erzika Antic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)

- Prof. Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Prof. Helmut Shramke PhD, former Head of the University of Vienna Reform Group (Austria)
- Prof. Hristina Georgieva Yancheva, PhD, Rector, Agricultural University, Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Hristo Beloev PhD, Bulgarian Academy of Science, Rector of the University of Rousse (Bulgaria)
- Prof. Izet Zeqiri, PhD, Academic, SEEU, Tetovo (Macedonia)
- Prof. Ivan Marchevski, PhD, Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Doc. Igor Stubelj, PhD, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Ivan Petkov PhD, Rector, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Isa Spahiu PhD, AAB University, Prishtina (Kosovo)
- Prof. Ivana Jelik PhD, University of Podgorica, Faculty of Law, Podgorica (Montenegro)
- Prof. Islam Hasani PhD, Kingston University (Bahrein)
- Prof. Jova Ateljevic PhD, Faculty of Economy, University of Banja Luka, (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Jove Kekenovski PhD, Faculty of Tourism, UKLO , Bitola (Macedonia)
- Prof. Jonko Kunchev PhD, University „Cernorizec Hrabar“ - Varna (Bulgaria)
- Prof. Jelena Stojanovic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof Karl Schopf, PhD, Akademie fur wissenschaftliche forchung und studium, Wien (Austria)
- Prof. Katerina Belichovska, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Krasimir Petkov, PhD, National Sports Academy “Vassil Levski”, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Kamal Al-Nakib PhD, College of Business Administration Department, Kingdom University (Bahrain)
- Prof. Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Laste Spasovski PhD, Vocational and educational centre, Skopje (Macedonia)
- Prof. Lujza Grueva, PhD, Faculty of Medical Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Lisen Bashkurti PhD, Global Vice President of Sun Moon University (Albania)
- Prof. Lence Mircevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Ljubomir Kekenovski PhD, Faculty of Economisc, UKIM, Skope (Macedonia)
- Prof. Ljupce Kocovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Marusya Lyubcheva PhD, University “Prof. Asen Zlatarov”, Member of the European Parliament, Burgas (Bulgaria)
- Prof. Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Maja Lubenova Cholakova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Mirjana Borota-Popovska, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Mihail Garevski, PhD, Institute of Earthquake Engineering and Engineering Seismology, Skopje (Macedonia)
- Prof. Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Mitko Kotovchevski, PhD, Faculty of Philosophy, UKIM, Skopje (Macedonia)

-
- Prof. Milan Radosavljevic PhD, Dean, Faculty of strategic and operational management, Union University, Belgrade (Serbia)
 - Prof. Marija Topuzovska-Latkovikj, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Marija Knezevic PhD, Academic, Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
 - Prof. Margarita Koleva, PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
 - Prof. Margarita Bogdanova PhD, D.A.Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
 - Prof. Mahmut Chelik PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
 - Prof. Marija Mandaric PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
 - Prof. Mustafa Kacar PhD, Euro College, Istanbul (Turkey)
 - Prof. Marina Simin PhD, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
 - Prof. Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
 - Prof. Mitre Stojanovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
 - Prof. Miodrag Smelcerovic PhD, High Technological and Artistic Vocational School, Leskovac (Serbia)
 - Prof. Nenad Taneski PhD, Military Academy “Mihailo Apostolski”, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Nevenka Tatkovic PhD, Juraj Dobrila University of Pula, Pula (Croatia)
 - Prof. Natalija Kirejenko PhD, Faculty For economic and Business, Institute of Entrepreneurial Activity, Minsk (Belarus)
 - Prof. Nikolay Georgiev PhD, “Todor Kableshev” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
 - Prof. Nikolina Ognenska PhD, Faculty of Music, SEU - Blagoevgrad (Bulgaria)
 - Prof. Nedzat Korajlic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
 - Prof. Nishad M. Navaz PhD, Kingdom University (India)
 - Prof. Oliver Iliev PhD, Faculty of Communication and IT, FON University, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Oliver Dimitrijevic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
 - Prof. Paul Sergius Koku, PhD, Florida State University, Florida (USA)
 - Prof. Primoz Dolenc, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
 - Prof. Predrag Trajkovic PhD, JMPNT, Vranje (Serbia)
 - Prof. Petar Kolev PhD, “Todor Kableshev” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
 - Prof. Pere Tumbas PhD, Faculty of Economics, University of Novi Sad, Subotica (Serbia)
 - Prof. Rade Ratkovic PhD, Faculty of Business and Tourism, Budva (Montenegro)
 - Prof. Rositsa Chobanova PhD, University of Telecommunications and Posts, Sofia (Bulgaria)
 - Prof. Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
 - Prof. Rumen Stefanov PhD, Dean, Faculty of public health, Medical University of Plovdiv (Bulgaria)
 - Prof. Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade, Belgrade (Serbia)
 - Prof. Sasho Korunoski, Rector, UKLO, Bitola (Macedonia)
 - Prof. Sashko Plachkov PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
 - Prof. Sofronija Miladinovski, PhD, University Hadzi Zeka, Peja (Kosovo)
 - Prof. Sreten Miladinovski, PhD, Dean, Faculty of Law, MIT University (Skopje)

- Prof. Snezhana Lazarevic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
- Prof. Stojan Ivanov Ivanov PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Svetlana Trajkovic PhD, High School of applied professional studies, Vranje (Serbia)
- Prof. Snezana Stoilova, PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Stojna Ristevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Suzana Pavlovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Saad Motahhir PhD, High School of Technology, Fez (Morocco)
- Prof. Sandra Zivanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Trayan Popkochev PhD, Dean, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Todor Krystevich, Vice Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Doc. Tatyana Sobolieva PhD, State Higher Education Establishment Vadiym Getman Kiyev National Economic University, Kiyev (Ukraine)
- Prof. Tzako Pantaleev PhD, NBUniversity , Sofia (Bulgaria)
- Prof. Tosko Krstev PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Tihomir Domazet PhD, President of the Croatian Institute for Finance and Accounting, Zagreb (Croatia)
- Prof. Venelin Terziev PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Prof. Violeta Dimova PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Volodymyr Denysyuk, PhD, Dobrov Center for Scientific and Technological Potential and History studies at the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
- Prof. Valentina Staneva PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Vladimir Tomošević, PhD dekan, Fakultet za inženjerski menadžment, Univezitet Union "Nikola Tesla", Beograd, (Srbija)
- Prof. Vladimir Lazarov PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Vasil Zecev PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Venus Del Rosario PhD, Arab Open University (Philippines)
- Prof. Yuri Doroshenko PhD, Dean, Faculty of Economics and Management, Belgorod (Russian Federation)
- Prof. Zlatko Pejkov, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Zivota Radosavljevik PhD, Dean, Faculty FORCUP, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Zoja Katru PhD, Prorector, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Zorka Jugovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)

ORGANIZING COMMITTEE

- Robert Dimitrovski PhD, Institute of Knowledge Management, Skopje (Macedonia)
- Venelin Terziev PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade, Belgrade (Serbia)
- Snežana Milićević PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Evdokia Petkova, South West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Marios Miltiadou, PhD, Aristotle University of Thessaloniki, Thessaloniki (Greece)
- Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Branko Boskovic PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Bulgaria)
- Ana Dzumalieva PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Tarnovo (Bulgaria)
- Isa Spahiu PhD, International Balkan University, Skopje (Macedonia)
- Hatidza Berisha, Military Academy, University of Defense, Belgrade (Serbia)
- Violeta Dimova, PhD, University “Goce Delcev”, Stip (Macedonia)
- Mirjana Borota – Popovska, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Izet Zeqiri, PhD, South East European University, Tetovo (Skopje)
- Ekaterina Arabska, PhD, Vasil Levski National Military University, Veliko Tarnovo (Bulgaria)
- Rumen Valcovski PhD, Imunolab, Sofia (Bulgaria)
- Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)

Contents

DEVELOPMENT OF INSTRUMENTARY FOR THE RESEARCH OF THE EFFECT OF TECHNOLOGIES AND THE NEW MEDIA ON DIGITAL COMPETENCES, FAMILY AND CHILDHOOD OF CHILDREN IN PRE-SCHOOL AND PRIMARY SCHOOL EDUCATION	341
Rumyana Papancheva	341
Krasimira Dimitrova	341
Lyubomira Parijkova	341
Margarita Terzieva	341
Elena Dicheva	341
GOOD KNOWLEDGE OF ENGLISH AS THE GATEWAY TO KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS	349
Ivana Marinković	349
Dragana Pešić	349
EARLY SCHOOL LEAVING IN FOCUS OF EDUCATIONAL POLICY IN EUROPEAN AND BULGARIAN LEGISLATION	357
Marieta Gunovska	357
CONTEMPORARY METHODS OF ASSESSMENT	365
Angelina Kirkova-Bogdanova	365
Daniela Taneva	365
Yordanka Tsokova	365
Radoslava Katsarska	365
Yordan Marchev	365
TYPOLGIE OF CAREER EDUCATION’S METHODS IN SECONDARY SCHOOL	371
Dimitar Iskrev	371
FAIRY-TALE GAME – TECHNOLOGY FOR THE IMPLEMENTATION OF KNOWLEDGE MATHEMATICS IN KINDERGARTEN	377
Krasimira Dimitrova	377
HEURISTICS IN THE PROCESS OF SOLVING MATHEMATICALLY PROBLEMATIC SITUATIONS IN PRIMARY SCHOOL	383
Valentina Chileva	383
MATHEMATICAL COMPETENCY INCREASE IN PROJECT BASED ACTIVITIES CONDITIONS IN THE EARLY STAGE OF EDUCATION IN MATHEMATICS	387
Radoslava Topalska	387
OPTIONS FOR COMPILING WORD PROBLEMS WITH TABULATED NUMERICAL DATA	391
Gabriela Kirova	391
WHAT MAKES A GOOD TEACHER	395
Teuta Iljazi	395
CONTEMPORARY SCHOOL AND ITS EDUCATIONAL COMPONENT	401
Emilija Petrova Gjorgjeva	401
Nikolche Gjorgjev	401
FAMILY AS A FACTOR IN CREATING ECOLOGICAL CULTURE OF STUDENTS IN PRIMARY EDUCATION	405
Snezana Stavreva Veselinovska	405
Snezana Kirova	405
ANALYSIS OF CONTENTS COVERING ENVIRONMENTAL TOPICS IN TEXTBOOKS FOR CONTEMPORARY ENGLISH LANGUAGE	415
Snezana Kirova	415

Snezana Stavreva Veselinovska.....	415
MEDIA TEXTS AND TEACHING BUSINESS ENGLISH IN PROFESSIONAL EDUCATION	423
Veselin Chantov.....	423
STUDENTS' DISCOURSE IN THE CLASSROOM: GENDER ROLES AND STEREOTYPES.....	429
Valentina Bošković Marković	429
THE STUDY ON THE INTERACTIVE METHODS AND TECHNIQUES IN THE LITERARY AND EDUCATIONAL DISCOURSE.....	433
Margarita Dimitrova	433
Vasil Dimitrov	433
RESEARCH ON THE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF THE 6-YEAR OLDS	439
Delyana Chuhovska	439
THE ROLE OF THE EXPERIMENTAL AND RESEARCH ACTIVITY IN THE PRIMARY SCHOOL DURING THE CLASSES OF "MAN AND NATURE"	445
Tsvetomira Ivanova	445
THE POSSIBILITIES OF A QUESTION AND VOTE SYSTEM (TURNING POINT) AND THEIR APPLICATION IN THE PROCESS OF TRAINING OF STUDENTS IN THE PROFESSIONAL FIELD OF HEALTHCARE.....	451
Katya Mollova	451
Kremena Miteva.....	451
Hristina Milcheva.....	451
Mariyana Petrova	451
Anushka Uzunova.....	451
ANGER PRONENESS AND DISSOCIATIVE EXPERIENCES AND IN LATE ADOLESCENT FEMALES WITH DIFFERENT ATTACHMENT STYLES	455
Plamen Angelov Tzokov.....	455
INDIVIDUAL PSYCHOLOGY AND MODERN BULGARIAN EDUCATION	459
Valentina Sharlanova	459
PEDAGOGICAL DIAGNOSTICS OF THE EMOTIONAL AND EVALUATIVE ATTITUDE OF FIRST GRADERS TO SCHOOL.....	465
Alife Cherkez	465
MODEL OF SOCIAL AND PEDAGOGICAL WORK WITH ABANDONED CHILD.....	471
Iskra Petkova.....	471
THE INFLUENCE OF THE EDUCATIONAL PROCESS FOR PSYCHOTHERAPY ON THE ABILITY TO EMPATHY, IN STUDENTS WHO TAKE PART IN EDUCATION DURING ONE YEAR.....	479
Mirjana Jovanovska Stojanovska.....	479
THE KEY FACTORS FOR IMPROVING SELF-EVALUATION.....	483
Dzulzada Ajvazi-Rama	483
CONCEPTS FOR PROJECT SUCCESS	489
Stefan Radev	489
ASSESSMENT AND CONCLUSIONS OF THE EFFECT OF THE EUROPEAN UNION FINANCING IN THE BULGARIAN MUNICIPALITIES	495
Petko Petkov	495
GENESIS AND DEVELOPMENT OF ECONOMICS AS A SOCIAL SCIENCE	499
Katerina Dukoska.....	499
Stojan Dukoski.....	499
Marija Stojanova.....	499

DEVELOPMENT OF LOGISTICS IN BULGARIA.....	503
Venelin Terziev.....	503
Vanja Banabakova	503
Marya Ilcheva	503
APPLYING GUERRILLA MARKETING TO GAIN COMPETITIVE ADVANTAGES FOR FOOTWEAR COMPANIES IN MACEDONIA.....	511
Mila Zibak-Dimkovska	511
Frosina Nikolovska	511
Marija Stojanova.....	511
CAUSE-EFFECT RELATIONSHIP BETWEEN COSTUMER CAPITAL AND COMPETITIVE ADVANTAGE IN PRIVATE SECTOR	517
Driton Sylqa	517
Hafir Gashi	517
ECONOMIC ANALYSIS OF MONOPOLY TRADE.....	523
Shaqir Elezaj	523
ECONOMIC POLICIES, ACHIEVEMENTS AND CHALLENGES OF MACEDONIA	527
Mahije Mustafi.....	527
Pakize Bilall	527
THE ROLE OF THE FOREIGN TRADE AND THE FOREIGN TRADE EXCHANGE OF MACEDONIA IN LAST DECADE (2007-2016).....	533
Neritan Turkeshi	533
THE ROLE OF THE STATE IN GLOBAL ECONOMY.....	541
Jovica Palashevski	541
COGNITIVE PROCESSES AND INNOVATION	547
Semrija Smailović.....	547
Muradif Hajder.....	547
DIFFICULTIES IN THE DIVISION OF POWERS BETWEEN THE CO-WORKERS	553
Venelin Terziev.....	553
Vanja Banabakova	553
Svilen Stefanov	553
Marin Georgiev.....	553
GLOBAL HEALTH DIPLOMACY TRENDS - CASE OF KOSOVO.....	561
Naser Rugova.....	561
Astrit Ajeti	561
Erza Mulaj.....	561
ELDERLY AND OLDER PEOPLE HEALTH AND SOCIAL PROTECTION WITH IN SOCIAL COMMUNITY	567
Katya Popova	567
ANALYSIS OF THE SUPPORT SERVICES IN THE SOUTH-WEST PLANNING REGION FOR THE DEVELOPMENT OF RURAL TOURISM	573
Michael Risteski.....	573
Gabriela Rakichevikj	573
CREATIVE TOURISM IN RURAL AREAS - A RELIABLE TOOL FOR SOCIO-ECONOMIC RENAISSANCE.....	579
Plamen Stoyanov	579
„KNOWLEDGE ABOUT KNOWLEDGE“ IN TOURISM	583
Vidoje Stefanović.....	583

Milan Grujović.....	583
Gordana Petrović	583
PERSONAL HYGIENE OF EMPLOYEES – CCP IN THE PROCESS OF FOOD PREPARATION	
(Case study – implementation of HACCP in Hotel SILEKS – Ohrid)	591
Tosho Chochoroski	591
Gabriela Rakicevikj	591
Simona Martinoska	591
WELLBEING TOURISM MANAGEMENT IN BALKAN (BULGARIAN EXPERIENCE)	
Krasimira Staneva.....	597
SUSTAINABLE TOURISM: MEANING AND THEORETICAL GROUNDING	
Daniela Koteska Lozanoska.....	601
SEGMENTS OF RURAL TOURISM IN THE MALESHEVO REGION IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA	
Vladimir Kitanov	605
LEADERSHIP SKILLS IN THE FIELD OF HEALTH MANAGEMENT.....	
Nikola Georgiev.....	609
PERCEPTION OF LEADERSHIP STYLES AND PROFESSIONAL EXPERIENCE OF EMPLOYEES IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS	
Zana Miftari – Reka	613
MOTIVATION OF EMPLOYEES AT THE WORKPLACE.....	
Baki Koleci	619
ORGANIZATIONAL CULTURE AND ORGANIZATIONAL PERFORMANCE FACTORS WITH THE SPECIAL FOCUS ON KOSOVO BANKING SYSTEM	
Fehmi Mehmeti.....	623
Berat Aqifi	623
REGRUTATION AND SELECTION	
Violeta Koleci	631
HOW MANAGEMENT CAUSES STRESS IN WORKPLACE?.....	
Stefan Grujičić	635
Milenka Vranes-Grujicic	635
Radonjic Dragan	635

CONTEMPORARY SCHOOL AND ITS EDUCATIONAL COMPONENT

Emilija Petrova Gjorgjeva

Faculty of educational science, University Goce Delcev, Stip

emilija.petrova@ugd.edu.mk

Nikolche Gjorgjev

Professor – specialist for methodical teaching in education

Abstract: The modern school represents a complex organizational system. It comes from the everyday teacher – student, teacher – teacher and teacher – headmaster relations. The so called “generation gap” occurs very often in these kind of relations. This means that there is a clash between two generations: the adults which are the educators and the culture of the young or the new generations that are being educated. All of this occurs in an environment with its own characteristics and atmosphere in which the educational process is being realized by individual and shared perceptions and opinions of the members of the school who experience this process. This environment is characterized with a specific organization of the atmosphere and the way the school is working.

Keywords: organizational atmosphere, modern school, solidarity, support initiative and innovativeness, planning and making a development.

СОВРЕМЕНОТО УЧИЛИШТЕ И НЕГОВАТА ВОСПИТНАТА КОМПОНЕНТА

Емилија Петрова Ѓорѓева

Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип

emilija.petrova@ugd.edu.mk

Николче Ѓорѓев

Професор-специјалист по методика на наставата по религиско образование

emipg1@gmail.com

Резиме: Современото училиште претставува комплексен и сложен организациски систем. Тоа произлегува од секојдневните односи на релација наставник-ученик, наставник-наставник и наставник – директор. Притоа, честа е појавата на т.н. “судир на генерации”. Тоа практично значи судир на две култури, културата на возрасните (образовачи и воспитувачи) и културата на младите-новите генерации (оние што се образуваат и воспитуваат). И сето тоа се одвива во една средина со свое опкружување и создадена амбиент во кој се реализира наставниот процес, со индивидуалните и споделените перцепции, ставови и мислења на членовите низ кои се случува животот во училиштето. Таа средина и тоа опкружување се карактеризираат со специфична организациска клима и организација на работењето на училиштето.

Клучни зборови: организациска клима, современо училиште, колегијалност, поддршка од директор, иницијативност, иновативност, планирање и креирање, развој на училиштето.

Сите промени и реформи што се случуваат во школскиот систем кај нас од поодамна, но и сегашниве, се насочени претежно кон интелектуалната сфера. Се променуваат наставните планови и програми, се кратат или додаваат часови, се додаваат нови наставни предмети, било задолжителни или изборни и сè се врти во таа насока, или во тој круг. Како ништо да не се случува и да не се променува во воспитната насока од страна на надлежните институции. Во контекст на погоре кажаното, можеме да ги издвоиме најзначајните карактеристики на денешното училиште:

- Преовладување на интелектуалната и запоставување на социо - емоционалната сфера на личноста,
- Одвојување на воспитната од образовната компонента,
- Преовладување на меморирањето, складирањето на информации, а запоставување на учење како да се учи и како самостојно да се доаѓа до знаењата и истите да бидат применливи.
- Ставање акцент на информации и факти кои треба да се усвојат, запомнат, репродуцираат и на тој начин се пренагласува рационалната компонента, а се стеснува можноста за духовен развој.
- Комуницирање преку низок степен на интеракциска поврзаност што подразбира акциско - реакциски степен, или комуникација која се одвива преку поставување на прашања од страна на

наставникот и давање одговор од страна на учениците, без можност за водење на вистински, хуман и конструктивен дијалог, кој претставува највисок степен на интеракциска поврзаност во комуникацијата.

- Учење согледано како резултат, а не како процес. Сè се сведува на оценката како единствено мерило за знаење, но и клуч за успешност и напредување.
- Крути хиерархиски односи на релација наставник - ученик, а уште повеќе професор - ученик, без емоции, и со голема рамнодушност во тој поглед.
- Преовладување на негаивни емоции кои не можат да бидат основа за здрава и зрела личност.
- Запоставување на внатрешната мотивација и нагласување на надворешната.
- Занемарување на екстракурикуларните активности (воннаставните активности).
- Негрижа на училиштето како учениците го користат своето слободно време.
- Непостоење на стандарди за реализација на воспитната функција.

Факт е дека училиштето е немоќно да се справи со потребите на учениците во сегашно време. Оттука, го поставуваме и суштинското за нас прашање: Како треба да се делува во оваа насока?

Училиштата се обврзани да изработат годишни програми каде ја планираат воспитната мисија преку разни предавања, посебни денови (еколошки и сл.), но тоа не е доволно. Како да е ставено само на хартија, многу декларативно и без конкретна реализација.

Како конкретен пример, ќе анализираме една програма за воспитна функција во едно штипско училиште, каде целокупната активност во воспитен поглед е планирана преку разновидни форми: Годишен план за работа на слободните активности на училиштето, односно училишните секции, како и преку годишниот план за соработката со локалната средина и културната дејност на учениците, годишен план за работа на подмладокот на Црвениот Крст, Годишен план за производствена и друга општествено - корисна работа, како и Годишен план за работа на заедницата на учениците. Со мали измени, речиси сите училишта во нашата Република на ваков начин и со исти и слични содржини ја планираат и програмираат воспитната работа, како оставен дел од воспитно - образовниот процес во училиштата.

Прецизно се разработени содржините на активностите, времето на реализација, како и носителите. Кога ќе се анализира Годишната програма за воспитно делување, се добива впечаток дека училиштето посветува особено внимание на планирањето, програмирањето и реализацијата на воспитната функција. За илустрација, ќе наведеме некои содржини: организирање на солидарна акција „Денар за своето другарче“, Акција за собирање стара облека, одбележување на „Недела на гладните“, „Недела за грижа на стари лица“, Предавања за разни болести, како: заразна жолтица, исхраната во зима, реферат за борба против алкохолизмот, пушењето и наркоманијата, „Како да им помогнеме на другарчињата“, „Правилно користење на зимскиот распуст“, „Односот кон вработените“, солидарна акција „Твојата насмевка - огледало на твојата среќа“, едукативно предавање: „Ајде да селектираме - рециклираме“ и сл.

Што забележуваме? Разновидност на содржини, кои се прецизно програмирани во текот на целата учебна година, кои опфаќаат различна проблематика, од солидарни акции, грижа како да се користи слободното време, најразлични предавања за разни болести и пороци, до градење на еколошка култура за зачувување на животната средина. Значи, формата постои, содржините со извесно дополнување можат да се сметаат за солидни, но сепак нешто не функционира. И покрај таквото прецизно планирање и програмирање, воспитната функција е на маргините. Каде е проблемот? Очигледно проблемот е во суштинската реализација. Значи, не е доволно само нешто формално да се испланира, туку најважна е самата реализација, односно остварувањата на програмата за воспитно делување. (Р. Попова - Коскарова, 2009:25).

Училиштето стои исправено пред предизвиците на 21 век, одговорно за својата улога во општеството и за потребите на учениците. Затоа, на тие проблеми треба да им се посвети императивно значење и да претставуваат приоритет во улогата на современото училиште.

Во овој контекст, современото училиште треба да:

- развива заедништво и меѓусебно разбирање, во духот на педагогијата на заедништво,
- применува современи стратегии, вештини и техники за ефикасно менаџирање со проблематичното однесување на учениците,
- развива културни навики и потреби за консумирање на вистински вредности од културата, преку посети на театри, музеи, оперски и балетски претстави и сл. ,
- развива еколошка култура и свест за зачувување на животната средина,
- ги запознава и превентивно да делува против пороците на денешницата,

- развива програми за разрешување на конфликти и насилства во училиштата, како и надминување на стереотипите и предрасудите,
- ја интензивира соработката со родителите.

За да се остварат наведените приоритети од воспитен аспект, есенцијални се неколку работи:

а) Соодветна обука на наставниците и нивно оспособување за успешно реализирање на воспитната функција,

б) Промена на програмската структура за работа на училиштето.

Наставниците треба да добијат соодветна обука во текот на нивното иницијално образование, но и понатаму преку разновидните форми на стручен и професионален континуиран развој за успешно воспитно делување. Современото општество бара современ наставник кој колку што успешно ќе образува, исто толку успешно и ќе воспитува.

Вториот аспект се однесува на промена на програмската структура за работа на училиштето. Имено, првото прашање во овој контекст е прашањето: Колку вистински се реализираат екстракурикуларните активности, или добро познатите слободни или воннаставни активности. И тука, сознанијата говорат дека тие активности иако се дел од програмата на училиштето, многу малку или воопшто не се реализираат. Нашите училишта не живеат со целодневна активност од типот на активности кои ги имаат голем број европски земји, како Шведска, Данска, Франција, Германија, Ангелија и др. Таму, со завршувањето на редовната настава, не значи дека завршува и работниот ден во училиштето. Напротив, учениците имаат можност да избираат најразновидни активности според нивните желби и интереси, а за успешната реализација се грижат аниматори на слободното време на децата. Зошто тоа да не може да се прави и во нашите училишта?

Има многу млади луѓе, па дури и студенти од завршните години кои на тој начин добиваат можност да ја остварат својата практична активност, кои можат да бидат добри аниматори, и како помошници на наставниците да помогнат во развивањето на креативните способности на учениците, а пред сè во функционалното користење на слободното време.

Од друга страна пак, реализацијата на содржините преку форми од типот: предавања и реферати кои сè уште многу наши училишта ги практикуваат, треба да се напушта, бидејќи многу често учениците тоа што го слушаат преку разгласните станици во училниците, не го разбираат доволно, или пак ако не е придружено со разговор околу темата, истото останува само пасивно восприемање на нештата, без емоционално доживување и без можност да стане дел од нивното однесување. Затоа, наша препорака е дека треба од корен да се менува начинот на кој се реализираат содржините како дел од Годишната програма за воспитна функција. Притоа, за успешна реализација, треба успешна подготовка на наставникот, како на другите субјекти во училиштето, а пред сè на педагошко - психолошката служба. Соработката со оваа служба треба да биде на високо ниво и да се движи во насока на подобрување на воспитната клима во училиштето. Ако се анализираат насоките на педагошките промени кои ги зафатија нашите училишта (компјутеризација на наставата, електронски дневник, воведување на 9 - годишно основно образование, концепциските промени и сл) но, кои ја оставија на маргините воспитната функција и на тој план речиси ништо не се направи, тогаш, нашата заложба е да се следат светските искуства. Тоа подразбира изградување на *стандарди за воспитно делување*, бидејќи како што ќе истакне проф. Џ. Мурати, стандардите се во полза на квалитетот. (Џ. Мурати, 2007:57). Високо развиените земји во светот многу одамна имаат изградено стандарди за воспитно делување, кои претпоставуваат дефинирање на мерките за квалитетот на наставата, не само од образовен, туку и на воспитен план, како и изградување на методологија за пресметување на резултатите од квалитетната настава која подразбира успешно реализирана, не само образовна, туку и воспитна функција.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Ključne kompetencije za cjeloživotno učenje, Europski referentni okvir, (2007) prijevod, Europska komisija, Uprava za obrazovanje i kulturu (prijevod), Zagreb 2004
- [2] Krnjajic, S. (2007), Pogled u razredu, Institut za pedagogsku iстраживања, Beograd
- [3] Мурати, Џ: (2007), Спроведување на промените во училиштето како услов за квалитетна настава, во зборникот на трудови од јавна расправа „Наставникот и квалитетот на образованието“,
- [4] Попова - Коскарова, Р: (2007), Наставникот и воспитната улога на училиштето во зборникот на трудови од јавна расправа Наставникот и квалитетот на образованието, Дом на просветните работници на Р М, Скопје (80-84)
- [5] Potkonjak, N:(1984), Ostvarivanje vaspitne uloge škole, Prosvetni pregled, Beograd

